

Zašto hrvatski birači više vole političare koji su rastrošni?

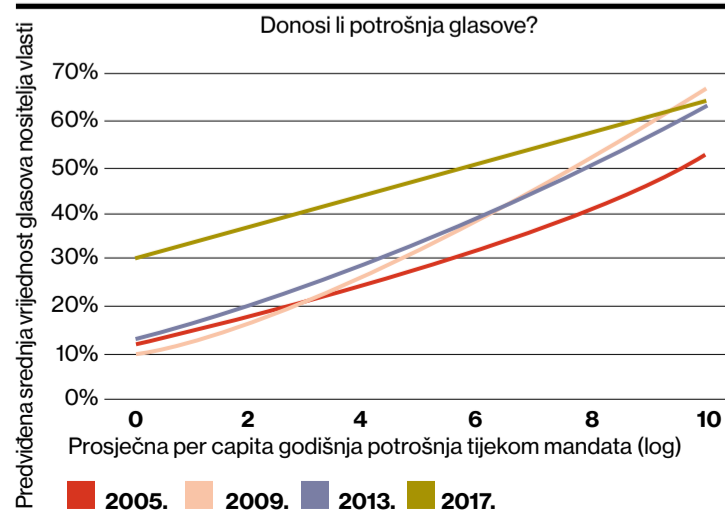
Analiza rezultata hrvatskih lokalnih izbora tijekom zadnjih dvadeset godina pokazuje kako su glasači izrazito fiskalno liberalni. Nagrađuju vladodršce proporcionalno njihovoj javnoj potrošnji, pritom ne mareći za moguće negativne proračunske posljedice. A oni na koje je Domovinski rat ostavio posebno traumatične posljedice nagrađuju fiskalnu neodgovornost vlasti još i više. Koje zaključke i pouke možemo izvući iz ovako poraznih rezultata istraživanja?

PIŠE JOSIP GLAUDIĆ
FOTO DUJE KLARIĆ/HANZA MEDIA

Žele li birači fiskalno restriktivnu ili ekspanzivnu vlast? Vrednuju li proračunsku odgovornost ili im je ipak draže da se javni novac troši? Na ova pitanja politička ekonomija još nije dala jednoznačan odgovor. Niz studija pokazao je kako su glasači u razvijenim demokracijama poput SAD-a, Kanade ili Švedske fiskalno konzervativni, odnosno da vrednuju vlast koja odgovorno troši javni novac i ne ulazi u deficit. S druge strane, niz drugih studija pokazao je potpuno suprotno koristeći primjere iz država poput Argentine, Brazila, Rusije i Španjolske. Glasači u tim državama na izborima nagrađuju vladodršce proporcionalno njihovoj javnoj potrošnji. Što se više troši - veći je i broj glasova.

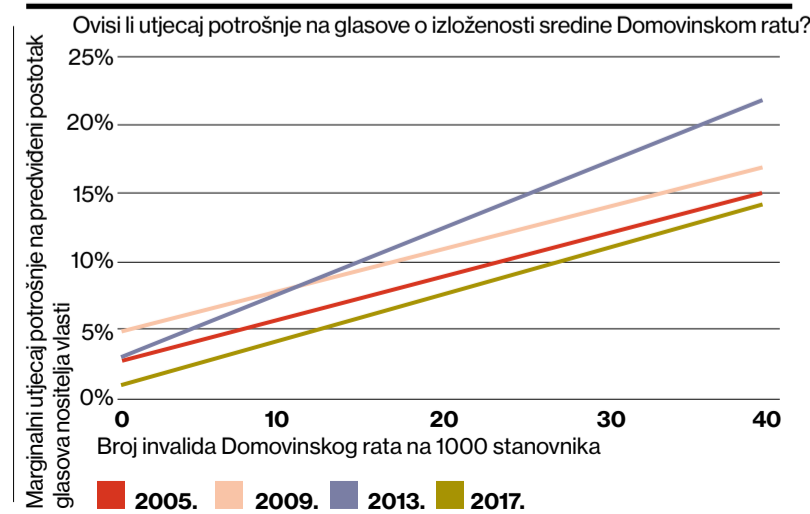
Nema velikog iznenađenja
U novoj studiji koja je upravo objavljena pod naslovom "Postwar Voters as Fiscal Liberals: Local Elections, Spending, and War Trauma" u časopisu East European Politics, kolega Vuk Vuković sa Sveučilišta u Oxfordu i ja odgovaramo na ta pitanja koristeći kao primjer hrvatske glasače na lokalnim izborima tijekom pro-

*Autor je profesor na Sveučilištu Luxemburg i doktorand s Cambridgea gdje je bio nositelj Leverhulme Fellowshipa na Odsjeku za politiku i međunarodne studije

tekla dva desetljeća. Ono što razlikuje našu studiju od ostatka literature jest hrvatski poslijeratni kontekst, odnosno naš odgovor na pitanje u kojoj mjeri posljedice Domovinskog rata imaju utjecaj na poslijeratni politički izbor hrvatskih glasača. Naši rezultati ne iznenađuju: glasači na hrvatskim izborima izrazito su fiskalno liberalni. Nagrađuju vladodršce proporcionalno njihovoj javnoj potrošnji, pritom ne mareći za moguće negativne proračunske posljedice. Što je, međutim, puno zanimljivije, stavovi hrvatskih glasača prema financijskoj izvedbi nositelja vlasti razlikuju se prema njihovim osobnim i kontekstualnim iskustvima Domovinskog rata.

Velika baza podataka
Naša studija temelji se prije svega na velikoj bazi podataka koju smo izgradili na razini hrvatskih općina i gradova za posljednja dva desetljeća. U toj bazi podataka nalaze se sve dostupne varijable iz ekonomske, sociodemografske i političke sfere: od elemenata javne potrošnje lokalnih vlasti, preko podataka o dohocima

in nezaposlenosti, do promjena u sastavu lokalnih koalicija i rezultata lokalnih izbora. Podatke iz poslijeratnog perioda nadopunili smo i sličnim podacima iz prijeratnog perioda jer smo željeli izolirati utjecaj ratnih razaranja od mogućeg utjecaja predratnih odnosa između financijske izvedbe lokalnih vlasti i građana. Za modeliranje izloženosti hrvatskih općina i gradova razaranja u Domovinskom ratu posluzio nam je popis stanovništva iz 2001. godine kojim se popisivao invaliditet ispitanika i njihovi uzroci. Veći udio invalida Domovinskog rata u stanovništvu značio je i veću izloženost populacije ratnom nasliju. Tu bazu podataka na

agregatnoj razini 556 hrvatskih gradova i općina nadopunili smo i istraživanjem javnog mnijenja koje je 2003. i 2004. godine napravio norveški tim znanstvenika na više od 20 tisuća ispitanika u našoj čitavoj regiji. Tim istraživanjem mjereni su stavovi ispitanika o nekoliko stotina političkih, ekonomskih, povijesnih i društvenih pitanja. Što je za nas značajno, ispitanike se pitalo i o ratnim iskustvima njih i njihovih obitelji, kao i o ratnoj traumi koju možda još uvijek proživljavaju, godinama nakon završetka rata.

Rezultati naše multivarijantne analize podataka na razini gradova i općina jasno pokazuju dvije stvari. Prvo, najznačajnija odrednica postotka glasova koje načelnici i gradonačelnici dobivaju u poslijeratnoj Hrvatskoj jest njihova potrošnja. Što se više troši - i to primarno na kapitalne infrastrukturne projekte - veća je vjerojatnost reizbora. Taj odnos stabilan je i nepromjenjiv od kraja rata pa sve do posljednjih lokalnih izbora 2017. godine. Dakle, drugi put kad se budemo snebivali nad troškovima za fontane ili za mostove i nadvožnjake koji nemaju ekonomskog smisla, morat ćemo se prisjetiti kako političari na vlasti poprilično racionalno ispunjavaju želje svojih glasača. Kolokvijalno rečeno, svi na kraju dobijemo vlast kakvu zaslužujemo.

Druga stvar koju naša analiza na ra-

Generalno govoreći, ratna trauma navodi nas prema izbjegavanju financijskog rizika i većim očekivanjima sigurnosti od države

zini gradova i općina pokazuje znatno je zanimljivija. Glasači disproporcionalno nagrađuju fiskalno ekspanzivnu lokalnu vlast u područjima teže pogođenim ratom. Hrvatski Zakon o obnovi iz 1996. godine dodijelio je status područja obnove 163 općine i grada koji su bili izloženi ili okupaciji ili direktnim ratnim razaranja. U prosječnoj općini iz te grupe, potrošnja lokalnih vlasti nagrađuje se na izborima čak dvostruko više nego što je to slučaj u prosječnoj općini iz područja koje nije bilo direktno izloženo ratnim razaranja. I taj odnos stabilan je i skoro nepromjenjiv od kraja rata pa sve do lokalnih izbora prošle godine. Glasači u ratom pogođenim područjima vrednuju fiskalnu ekspanziju znatno više od glasača iz područja koja nisu bila direktno pogođena ratom.

Teške psihološke posljedice

Na prvi pogled, taj rezultat ima smisla: ratom pogođena područja imaju znatno veće potrebe nego li ih imaju područja koja nisu bila pogođena ratom. Te potrebe u većini slučajeva mogu se zadovoljiti samo uplivom države, bilo da je u pitanju obnova infrastrukture ili poboljšanje institucionalnog i poreznog okvira za poticanje zapošljavanja. Dva su, međutim, problema s ovom - u neku ruku benignom - interpretacijom rezultata analize. Prvo, naši modeli već uzimaju u obzir niz varijabli koje obuhvaćaju razvijenošću općine ili grada. I drugo, rezultati naše dopunske analize na individualnoj razini ispitivanjem mnijenja preko tisuću hrvatskih glasača sugeriraju da je korijen ove dinamike znatno dublji i da seže u promijenjeni psihološki okvir ili preferencijsku funkciju hrvatskih građana koji osjećaju ratne traume godinama nakon završetka rata.

Psihološke posljedice osobne ili kontekstualne izloženosti ratnom nasliju osjeća iznimno velik broj naših sugrađana. U ispitivanju javnog mnijenja iz 2003. i 2004. godine, neki oblik ratom uzrokovane psihološke traume - od noćnih mora pa do gubitka sjećanja vezanih za ratna događanja - imalo je nešto više od jedne trećine ispitanika. Ta brojka danas je vrlo vjerojatno manja, iako ne smijemo zaboraviti da traume mogu imati odgođeno djelovanje. U američkom su kontekstu, na primjer, poznati slučajevi veterana

Vijetnamskog rata kod kojih su prošla i desetljeća prije nego li su određena sjećanja isplivala na površinu i uništila prividno normalno emocionalno funkcioniranje. U našem istraživanju mi smo nastojali odgovoriti na pitanje kakav utjecaj imaju osjećaji ratom uzrokovane psihološke traume na očekivanja ispitanika kada je u pitanju uloga države u gospodarstvu. Baš kao što smo iz analize izbornih rezultata na razini općina i gradova saznali da glasači u ratom pogođenim područjima disproporcionalno nagrađuju fiskalno ekspanzivnu vlast, željeli smo i na individualnoj razini odgovoriti na pitanje ima li ratom uzrokovana trauma utjecaja na stav o tome što bi vlast trebala raditi kad je u pitanju ekonomija.

Najjednostavnije rečeno, saznali smo da veća psihološka trauma ujedno znači i veća očekivanja od države. Naši sugrađani koji pate od nekog oblika ratom uzrokovane traume u većoj mjeri smatraju kako je odgovornost države da: 1) smanji razlike u dohocima, 2) osigura posao za sve one koji ga žele, 3) garantira svima barem minimalan životni standard i 4) intervenira u gospodarstvo kako bi smanjila nejednakosti i zaštitila siromašne i slabe. Što je pogotovo bitno, osjećaji ratom uzrokovane traume jedan su od tri najjačnja prediktora - uz religioznost i život u maloj sredini - takvog gledišta na ulogu države u ekonomiji. Kako to objasniti?

Povod za ozbiljnu raspravu

Po našem mišljenju, odgovor se najvjerojatnije krije u promijenjenoj preferencijskoj funkciji i percepciji rizika kod osoba koji pate od ratom uzrokovane traume. Niz istraživanja iz ekonomske psihologije pokazao je kako izloženost traumatskim iskustvima - od cunamija, poplava i potresa, preko financijskih kriza pa do terorističkih napada ili gubitka djeteta - pogotovo u formativnim godinama čini ljude više nesklone riziku. Što je pogotovo značajno, ovi učinci mogu biti iznimno dugotrajni, čak doživotni. Generalno govoreći, dakle, ratna trauma navodi nas prema izbjegavanju financijskog rizika i prema većim očekivanjima od države da nam pruži ekonomsku sigurnost.

Je li ovo problem? Po našem mišljenju jest. Preuzimanje rizika osnova je svake dobro funkcionirajuće tržišne ekonomije. Samo uz preuzimanje rizika i uz fer nagradivanje uspjeha, kao i kažnjavanje neuspjeha, moguće je izgraditi učinkovito i pošteno društvo. Poslijeratna društva usto vrlo često imaju slabe institucije i još slabiju zaštitu protiv korupcije i klijentelizma. Sustav koji izbornu nagraduje vladodršce za financijsku neodgovornost pogotovo je izložen opasnostima i korupcije i klijentelizma. Drugim riječima, stvarne poslijeratne potrebe stanovništva kao i njihove razumljive nade i očekivanja od političara i države za proaktivnom politikom u procesu rekonstrukcije i ekonomskog oporavka mogli bi ih istovremeno stroptošiti u ovisnosti o javnom sektoru i u politički populizam desetljećima nakon završetka ratnog nasilja.

Dva aspekta ove priče u hrvatskom kontekstu čine situaciju iznimno toksičnom za naše društvo. Prvo, Domovinski rat i njegove posljedice još uvijek su izvor vrlo emocionalne politizacije sa svih strana političkog spektra što znači da se rascjep vezan za iskustvene razlike Domovinskog rata i stavove prema hrvatskoj nezavisnosti u znatnoj mjeri počinje preklapati s ekonomskim rascjepom. I drugo, Domovinski rat nije bilo jedino traumatsko iskustvo kroz koje je naše društvo prošlo u proteklih nekoliko desetljeća. Velika većina odraslih hrvatskih građana uz rat je preživjela i iznimno traumatska iskustva prijeratnih i poslijeratnih ekonomskih kriza. Poražavajući rezultati naše analize nas, dakle, ne trebaju čuditi. Ali trebaju nas nagmati na iskrenu i otvorenu društvenu raspravu o očigledno dugotrajnim posljedicama Domovinskog rata, kao i na implementiranje institucionalnih rješenja koja postoje i kojima bi se negativni učinci ovih dinamika mogli smanjiti.

sn sportske novosti HRVATSKI ATLETSKI SAVEZ
POD POKROVITELJSTVOM I UZ PODRŠKU MINISTARSTVA ZNANOSTI I OBRAZOVANJA, SREDIŠNJEG DRŽAVNOG UREDA ZA ŠPORT, HRVATSKOG OLIMPIJSKOG ODBORA, GRADA ZAGREBA, GRADSKOG UREDA ZA ŠPORT I MLADE I USTANOVE ZA UPRAVLJANJE SPORTSKIM OBJEKTIMA ORGANIZIRAJU

KROS

SPORTSKIH NOVOSTI
SUBOTA, 21. TRAVNJA 2018.

Bundek, Zagreb
PRVENSTVO OSNOVNIH I SREDNJIH ŠKOLA REPUBLIKE HRVATSKE U TRČANJU U PRIRODI

Gošća Mia Dimšić!

Prijave poslati najkasnije do utorka 17. travnja 2018. do 24 sata na e-mail kros@has.hr. Prijave slati isključivo e-mailom na obrascu Prijave, koji se može preuzeti s internetske stranice www.has.hr (prijave poslane na drugi način neće biti prihvaćene).
KONTAKT: Hrvatski atletski savez, Trg kralja Petra Svačića 17, Zagreb, Telefon : 01 4610 117, 01 4613 499.

GLAVNI SPONZOR: **MHP** Kala omlinar **BIOBAZA** **okSPORT** JutarnjiList ENTER

POSLOJNI SPONZORI: **Since 1974.**

UPRODAJI - Nova VITA

VITA
Trend: u lanu od glave do pete
U top formi do ljeta!
13 kn

Magazin za ljepotu i zdrav život

- Top forma do ljeta • Trendovi za proljeće i ljeto: lan - povratak u velikom stilu
- Priprema kože i kose za sunce • Beauty noviteti; sve o umjetnim trepavicama
- Savršeno tijelo: kojim se trikovima služe poznate

Novi sadržaji, novi izgled!